

REDE,

uitgesproken in de Vergadering

TER OPRICHTING DER

NEDERLANDSCH

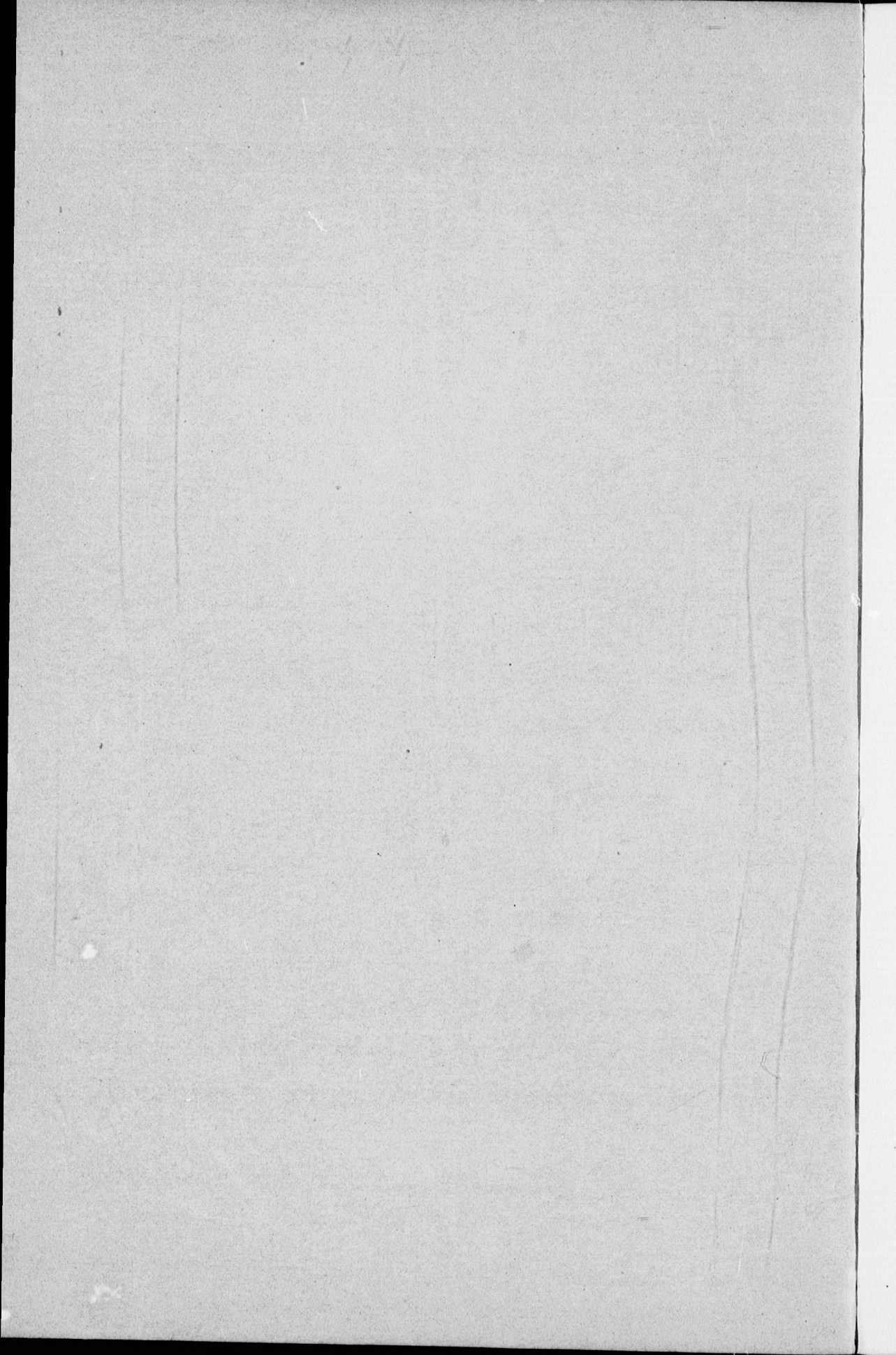
ZUID-AFRIKAANSCH VEREENIGING.

DOOR

Prof. P. HARTING.

UTRECHT,
FIRMA L. E. BOSCH & ZOON.
1881.

REDE,

uitgesproken in de Vergadering

TER OPRICHTING DER

NEDERLANDSCH

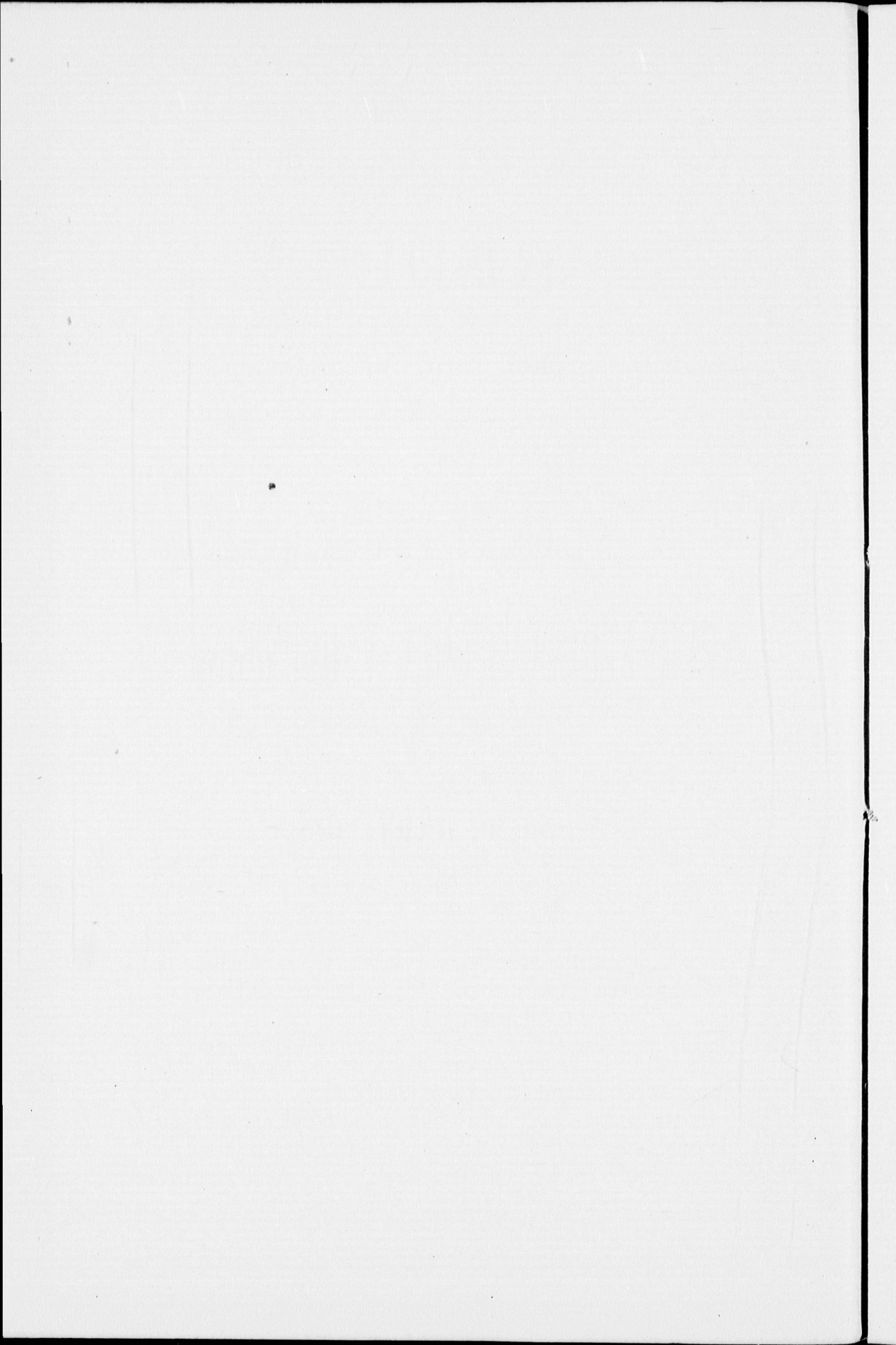
ZUID-AFRIKAANSCH VEREENIGING.

DOOR

Prof. P. HARTING.

UTRECHT,
FIRMA L. E. BOSCH & ZOON.
1881.

REDE,

uitgesproken in de Vergadering

TER OPRICHTING DER

NEDERLANDSCH

Zuid-Afrikaansche Vereeniging.

DOOR

Prof. P. HARTING.

Mijne Heeren!

Het is voorwaar voor mij een groot genoegen, ja laat mij het nog liever een groot geluk noemen, U ter dezer plaatse een „welkom” te mogen toeroepen. Wij zijn hier samengekomen, om den laatsten stempel te zetten op een werk, dat wij, in vereeniging trouwens met zeer velen die hier niet aanwezig zijn, tezamen verricht hebben, den stempel van duurzaamheid, waardoor eerst dit werk ook vruchtbaar in zijne gevolgen kan worden.

De band tusschen ons volk en onze Zuid-Afrikaansche stamgenooten is weder vastgeknoopt; hij moet thans slechts versterkt en bestendig worden.

Inzonderheid echter stel ik de mij geschonken gelegenheid, om een woord tot U te richten, op hoogen prijs, omdat ik

daarin tevens eene gereede aanleiding vind om in het openbaar lucht te geven aan het gevoel van innige dankbaarheid, dat mij in dit oogenblik bezielt, van dankbaarheid in de eerste plaats jegens mijn geheele volk, waartoe ik meer dan ooit gevoel, dat het eene eer en een geluk is te behooren, maar in de tweede plaats meer in het bijzonder jegens allen, die op de eene of andere wijze hebben medegewerkt tot ondersteuning der aangewende pogingen, om, alleen door de macht der idee en van het woord, het recht te doen zegevieren en een gepleegd onrecht te herstellen. Dit is geschied uitsluitend door de kracht der waarheid, die luiden weerklink heeft gevonden in den boezem van het edele volk van Engeland zelf, een weerklink trouwens die honderdvoudig versterkt is geworden, door de berichten, die van het oorlogstooneel tot ons kwamen en waaruit meer en meer bleek, hoe schandelijk de Transvaalsche bevolking door heersch- en hebzuchtigen was belasterd geworden.

Gij zult mij vergeven, wanneer ik in geen uitvoerige vermelding tredend van het aandeel, door Nederland aan deze beweging genomen. Onze geheele dagbladpers, tot welke staatkundige of kerkelijke partij zij behoorde — en dit is een van de schoonste zijden der beweging — heeft er met zeldzame eenstemmigheid van gewaagd en haar gesteund op eene wijze, die onzer aller lof en dank verdient. Genoeg zij het daarom te herinneren, dat niet alleen uit ons gansche land, maar uit alle landen, waar Nederlanders wonen of tijdelijk hun verblijf hielden, uit Oost- en uit West-Indie, uit een aantal plaatsen van Noord-Amerika, uit de Levant, uit de meeste landen van beschaafd Europa, de bewijzen werden ontvangen hummer sympathie met hetgeen in hun vaderland ten behoeve onzer Zuid-Afrikaansche stamgenooten gedaan werd.

Doch al verbiedt de tijd mij zulk eene breedere uiteenzetting, zoo mag ik mij het genoegen niet ontzeggen, — omdat het tevens een plicht is, — hier mijnen hartelijken dank te betuigen aan hen, die mij in dien moeilijken tijd, welke ook voor ons zwanger ging van ernstige gevaren, van

meer nabij hebben ter zijde gestaan. Zeker is zelden eene kommissie op meer onregelmatige wijze tot stand gekomen, dan het Hoofdkomitee tot behartiging van de belangen der Transvaalsche Boeren; het is als het ware van zelf ontstaan, zonder inachtneming van die regelen en gewoonten, welke gemeenlijk bij de benoeming van kommissiën als voorwaarden van haar bestaan en eener vruchtbare samenwerking worden beschouwd. En toch M. H., in weerwil van dien onregelmatigen oorsprong, heeft zeker nooit eene kommissie meer aan hare bestemming beantwoord en beter werk gedaan. Mocht er in den boezem van het kommitee al eens bij den aanvang eener beraadslaging over het een of ander punt eenig verschil van gevoelen hebben bestaan, toch is de beslissing steeds de vrucht van volkomen eenstemmigheid geweest. Het geheele kommitee was als het ware één enkel denkend lichaam, waarvan de leden elk voor zich gevoelden, dat zij eene zware, maar gezamenlijke verantwoordelijkheid hadden op zich genomen en dat zij derhalve in alles bovenal eendrachtig moesten zijn. En daarom, mijne heeren, wanneer het kommitee een nuttig werk heeft verricht en bijgedragen tot den gelukkigen einduitslag, dan komt ook aan al de leden daarvan gelijkelijk de verdienste toe. Ik gevoel behoefte dit openlijk te erkennen en wel te meer, omdat het mij niet geoorloofd is over de handelingen van dit hoofdkomitee hier uit te wijden. Die handelingen toch waren meerendeels van internationalen aard, en gij gevoelt, dat bescheidenheid en voorzichtigheid gebieden, dat daarover thans nog het stilzwijgen worde bewaard. Eerst later zal de sluier kunnen worden opgelicht en de rechtmatige nieuwsgierigheid bevredigd. Inmiddels zullen, na afloop der taak, die het hoofdkomitee heeft op zich genomen, alle de tot zijn omvangrijk archief behorende stukken, en daaronder de zeer nauwkeurige en uitvoerige notulen van onzen ijverigen sekretaris, in verzegelde portefeuilles bewaard en in de bibliotheek onzer universiteit gedeponereerd worden. Zoo zal de latere geschiedschrijver, die zich geroepen mocht gevoelen de merkwaardige hier te lande ontstane Transvaalbeweging in hare verschillende

phasen met juistheid te beschrijven, in dit archief de noodige bescheiden kunnen vinden.

Slechts omtrent één gedeelte der bemoeiingen van het hoofdkomitee kan ik een beknopt verslag uitbrengen, namelijk omtrent zijn financieel beheer van de daaraan ten behoeve der Transvaal toevertrouwde gelden. Diegenen uwer, die de van tijd tot tijd in het *Utrechtsch Dagblad* geplaatste aankondigingen van de bij het hoofdkomitee ingekomen gelden hebben ingezien, zullen bemerkt hebben, hoe algemeen de deelneming van alle klassen der bevolking is geweest. Behalve vele partikuliere giften, waaronder sommige van een aanzienlijk bedrag, zijn op vele plaatsen inzamelingen geschied, waarbij ook geringe bijdragen geenszins versmaad werden, omdat zij evenzeer als de grootere getuigden van de algemeen opgewekte belangstelling. Alleen op de openbare lagere scholen in eenige steden en dorpen van ons vaderland zijn alzoo van de haar bezoekende kinderen bijna duizend gulden in kwartjes, dubbeltjes en centen ingezameld. Ook in eenige fabrieken hadden onder de arbeiders inzamelingen plaats. Waar landbouwers eene vergadering hadden, werden gelden voor de Transvaalsche Boeren bijeen gebracht. Muziek-, zang- en tooneelgezelschappen, rederijderskamers en gymnastiekverenigingen beijverden zich om strijd om, door het geven van publieke uitvoeringen, gelden te ontvangen, die vervolgens aan het hoofdkomitee werden toevertrouwd. Op sommige plaatsen werden verlotingen van dameshandwerken of ook wel zoogenaamde fancy-fairs gehouden, waarvan de opbrengst almede tot leniging van de rampen des oorlogs in de Transvaal bestemd werd.

Voorts werden meer of minder aanzienlijke bijdragen ontvangen van Nederlanders uit andere oorden der wereld; uit Java alleen de aanmerkelijke som van *f* 12000, voorts uit het kleine eiland St. Martin, uit Londen, Greenwich en Manchester, uit Smyrna, uit verschillende plaatsen van Noord-Amerika, tot uit San Francisco toe.

In het geheel is bij het hoofdkomitee ontvangen, met inbegrip van enkele posten die wel toegezegd, maar nog niet

ingekomen zijn, de aanzienlijke som van f 48,514. Wanneer men nu bedenkt, dat op verre na niet alle ten behoeve der Transvaal ingezamelde gelden ter beschikking van het hoofdkomitee zijn gesteld, maar hetzij door andere Transvaalkomitees in ontvang zijn genomen, of aan het bestuur van het Roode Kruis zijn ter hand gesteld, — dat bovendien de watersnood in Noord-Brabant en Limburg ten zelfden tijd groote aanspraken heeft gemaakt op de hulpvaardigheid van Nederland, — dan voorwaar getuigt het bijeenbrengen van zoo aanzienlijke sommen ten krachtigste voor de groote belangstelling, die de gebeurtenissen in de Transvaal bij al wat Hollander heet, hebben opgewekt.

Van bovengenoemde som zijn, met inbegrip van eenige nog niet ingekomen rekeningen, welker bedrag zich nog niet met juistheid bepalen laat, omstreeks f 5500 gebruikt in den geest van paragraaf I van het door het hoofdkomitee uitgegeven programma. Nadat de voorloopige vrede gesloten was, zijn dadelijk 500 p. st. (f 6060) voor de weduwen en weezen der in den strijd gevallen Boeren beschikbaar gesteld. Daarvan is de eene helft gezonden aan den heer B. H. de Waal, Nederlandsch konsul te Durban, terwijl de andere helft gereed ligt om te worden geïnkasseerd door dr. van Oordt, redakteur van het *Kaapsche Volksblad*, wien daarvan kennis is gegeven. Door ons medelid jhr. mr. Beelaerts van Blokland is van de door hem ontvangen gelden f 3819.35 naar de Transvaal verzonden. In het geheel bedraagt derhalve de nu reeds, hetzij daarheen overgemaakte of beschikbaar gestelde geldsom f 9879.

Na aftrek der genoemde sommen blijven dan nog ruim f 33,000 over, die met de andere gelden, waarover reeds beschikt is, maar die nog niet uitbetaald konden worden, voorloopig gedeponceerd zijn ten kantore van de heeren C. Oortman & Zn. alhier. Daar het namelijk uit de Zuid-Afrikaansche bladen bleek, dat zich op verschillende plaatsen buiten de Transvaal, te Kaapstad, te Paarl, te Bloemfontein en elders, kommissiën hebben gevormd, met het doel gelden in te zamelen voor de hulpbehoevenden in de Transvaal, en

dat bij die kommissiën reeds aanmerkelijke sommen zijn ingekomen, waardoor in den eersten nood kon worden voorzien; daar bovendien het getal der gesneuvelde Boeren, dank zij hunne uitnemende vechtwijze, verwonderlijk gering is geweest, zoo meende het hoofdkomitee verstandig te handelen met zich niet te overhaasten in het toezenden van meerdere gelden, maar eerst vertrouwbare informaties te moeten inwinnen, ten einde de zekerheid te hebben, dat die gelden werkelijk besteed zullen worden tot het doel, waartoe de schenkers deze bestemd hebben.

Daarom zijn aan verschillende, ons meer of minder bekende personen in Zuid-Afrika brieven geschreven met verzoek om inlichtingen, en eerlang zien wij deze te gemoet. Tevens is hun verzocht om, indien er dringende behoefte bestond, ons daarvan per telegraaf te onderrichten. Eerst nadat deze inlichtingen ontvangen zijn, zal derhalve bepaald kunnen worden, voor welke personen of kommissiën de nog voorhanden gelden zullen worden beschikbaar gesteld, opdat de rampen, die het gevolg zijn van den gevoerden oorlog, op de meest doeltreffende wijze zullen gelenigd worden.

Niet enkel echter in ons vaderland, ook elders, ja door de geheele beschaafde wereld heen, wekte de vrijheidskamp der Transvaalsche Boeren eene belangstelling, veel levendiger dan menig ander feit van werkelijk grooter politieke beteekenis gewoon is te ondervinden. Onze Vlaamsche broeders, voorgaan door den heer Julius de Geyter, toonden reeds spoedig, dat zij zich nog een tak van den ouden Nederlandschen stam gevoelen. En, hetgeen bij onze zuidelijke broeders, even als bij ons, aan de geheele beweging een inderdaad verheven karakter bijzette, was hare volkomen belangeloosheid. Ik geloof niet, dat onder de ruim zesduizend personen, die binnen den tijd van zestien dagen, van 23 December tot 8 Januari, het adres aan de Britsche natie ondertekend hebben, er tien geweest zijn, die dit deden, omdat zij dadelijk inzagen, dat daaruit voordeel voor hen

zelve of voor hun vaderland zoude kunnen voortvloeien. De drijfveeren, waardoor het Nederlandsche volk werd aangespoord, om zijne stem te verheffen tot verdediging van het goede recht der Transvaalsche Boeren, waren van zuiver moreelen aard. Het was een streven naar het ideale.

Datzelfde streven naar de bereiking van een ideaal doel: verdediging en handhaving van hetgeen de rechtvaardigheid eischt, met verzaking van alle lagere, egoïstische bijoogmerken, blonk op nog schitterender wijze uit bij vele Engelschen. Reeds zeer spoedig nadat het adres aan de Britsche natie in Engeland bekend was geworden, werden warme betuigingen van instemming ontvangen van de *International Arbitration Association*, die toen juist te Birmingham eene vergadering hield. Kort daarop volgde met gelijke betuigingen de *Workmans Peace Association* te Londen, die door geheel Engeland hare vertakkingen heeft. Beide genootschappen zijn ons van grooten dienst geweest voor de verspreiding van het adres met de lijsten van ondertekenaars en vervolgens van de proklamaties van het Triumviraat, waarvan duizenden afdrucken door hun tusschenkomst en dien van eenige onzer in Engeland wonende landgenooten verspreid zijn geworden.

Voor al echter hebben wij en dus ook het Transvaalsche volk de grootste verplichting aan het door kapitein Verney bijeen gebrachte *Transvaal-Independence-Committee*. Deze vereeniging, samengesteld uit vierenveertig personen, waaronder verscheidene Engelschen van hoogen stand en aanzien, stelde zich meer bepaaldelijk de bevrijding van de Transvaal en herstel van het aan de Boeren gedaan onrecht ten taak, en aan de bereiking van dit doel werd eene inderdaad bewonderenswaardige energie, gepaard aan eene zeldzame edelmoedigheid, ten koste gelegd. Dit kommittee toch had strijd te voeren tegen nationale vooroordeelen, die aanvankelijk oppermachtig en onoverwinnelijk schenen. Wij hebben eerbied voor zulk een rechtsgevoel, dat zelfs aan den natuurlijken nationalen trots het zwijgen oplegt. Ik aarzel niet te verklaren, dat, zonder den krachtigen bijstand van dat kommittee al onze pogingen vruchteloos zouden zijn geweest.

John Bull neemt geen raad van vreemdelingen aan, ja wordt daardoor in zijn tegenstand veeleer versterkt. Deze eigendomslijkheden van het Engelsche volkskarakter moest door ons ontzien worden. Maar juist daarom koesteren wij des te meer dankbaarheid en eerbied voor die edele en wakkere mannen, die den moed hadden door schrift en door woord hunne in velerlei opzicht misleide landgenooten, in spijt van alle vooroordeel, voor te lichten en hen zoo terug te voeren op den weg van waarheid en recht, dien velen, zonder zich desbewust te zijn, verlaten hadden. Nog beschouwt dit kommittee zijn taak niet als geëindigd, maar gaat voort met het aanwenden van pogingen om voor de Transvalers gunstiger vredesvoorwaarden te bedingen, dan hun bij den voorloopigen vrede werden toegestaan. Versterken wij het kommittee in dit lofwaardig pogen. Ik stel voor, dat, na afloop dezer vergadering, van wege de nieuw opgerichte Nederlandsch-Zuid-Afrikaansche Vereeniging, aan den heer G. B. Clark, sekretaris van het Transvaal-Independence-Committee, een telegram worde gezonden, waarin onze dank voor het reeds door dat kommittee ten behoeve der Transvaal verrichte en voor die voortgezette pogingen worde uitgesproken en tevens onze hoop uitgedrukt, dat de laatste met een goeden uitslag mogen bekroond worden ¹⁾.

Wenden wij daarentegen den blik van het zuiden en het westen af naar het oosten en wij ontdekken iets anders. Ook daar, bij onze Duitsche naburen, heeft het niet ontbroken aan betuigingen van groote belangstelling in het lot der Transvaal, van bewondering der dappere bevolking, aan menigvuldige herinneringen, dat deze van „Niederdeutschen” oorsprong is, maar aan vele dier betuigingen was hetgeen men met een ietwat triviale uitdrukking een „luchtje” noemen

1) De vergadering vereenigde zich bij acclamatie met dit voorstel, en een telegram van die strekking is, dadelijk na afloop der vergadering, naar Londen gezonden.

kan. Dadelijk volgden daarop plannen van kolonisatie, landverhuizing, handelsverkeer enz., alles op zich zelve voorzeker zeer geoorloofde zaken, maar waarbij de ideale zucht voor vrijheid, voor handhaving van het recht al spoedig op den achtergrond geraakt.

Gij begrijpt, M. HH.! dat het niet zonder reden is, dat ik thans, nu eene Nederlandsch Zuid-Afrikaansche vereeniging, ook met praktische bedoelingen, op het punt staat van in het leven te treden, U wijs op hetgeen bij onze naburen omgaat. De geschiedenis der laatste jaren heeft ons geleerd op onze hoede te zijn,

Een paar feiten verdienen, dat ik er eenige oogenblikken bij stil sta.

In een aantal Duitsche bladen heeft een brief van een der Driemannen, den heer Pretorius, de rondte gedaan. In dien brief, die trouwens reeds veel vroeger door hem geschreven is, bericht de heer Pretorius, dat de naar Afrika verhuisde stamvader van zijn geslacht uit Saksen afkomstig was, waar ook nu nog dezelfde geslachtsnaam bestaat. Ook zijn er nog andere Transvaalsche familiën, die eenen Duitschen geslachtsnaam hebben. Van hier uit tot het besluit dat derhalve een belangrijk deel van de bevolking der Transvaal van Duitsche afkomst is, voert slechts één stap. Ja, indien een onlangs ontvangen telegram van de *Standard* waarheid behelst, dan zoude de heer Pretorius zijne verwondering betuigd hebben over de belangstelling, die de Transvaal in Holland gevonden heeft, daar toch de boerenbevolking meerendeels van Duitschen, Franschen en Engelschen oorsprong is.

Het laat zich wel eenigszins raden, wie degenen zijn, die den heer Pretorius in deze meening, welke geheel in strijd is met de geschiedenis, versterkt hebben. Het is daarom niet overbodig te doen opmerken, dat het voorkomen van zekere geslachtsnamen van vreemden oorsprong onder eene bevolking, een hoogst gebrekkigen en onjuisten maatstaf oplevert voor de kennis der nationale elementen, waaruit eene bevolking is opgebouwd. Geslachtsnamen vertegenwoordigen alleen het mannelijk element, terwijl het juist het vrouwelijk element

is, dat op eene bevolking zijn eigenlijken stempel drukt. Het kind is veel meer het vleesch en bloed zijner moeder dan van zijn vader. In al onze groote steden treft men onder de bevolking Fransche, Duitsche, Engelsche, Italiaansche, Portugeesche of Spaansche geslachtsnamen aan, terwijl men, in nadere kennis tredende met zulke uitheemsche namen dragende familiën, mits zij reeds een aantal jaren in Nederland gewoond hebben, al spoedig in hen even echte Hollanders erkent als in degenen, die Janssen of Pietersen heeten.

Dit is niet moeielijk te verklaren. Wanneer een vreemdeling, mits een Europeaan, met een Hollandsch meisje trouwt, dan is reeds in de tweede generatie het Hollandsch bloed der vrouw domineerend geworden. Zijne kleinkinderen zijn echte oud-Hollanders. Zij gevoelen zich als zoodanig, zij denken en handelen als Hollanders en erkennen alleen Holland als hun vaderland. Evenzoo nu is het gegaan in Zuid-Afrika. Behalve de Boerenhuisgezinnen van zuiver Hollandschen oorsprong, die, omstreeks de helft der zeventiende eeuw, achtereenvolgens in vrij grooten getale daarheen verhuisd zijn, en eenige Fransche Protestantische huisgezinnen die, na de herroeping van het edikt van Nantes, zich aan de Kaap vestigden, toen tenzelfden tijde ook vele andere zoodanige Fransche huisgezinnen in onze steden een toevlucht vonden, hebben ook eene of meer scheepsladingen van Amsterdamsche weesmeisjes, die door Amsterdams burgervaders daarheen gezonden waren, bijgedragen tot de grondlegging der hedendaagsche blanke bevolking van Zuid-Afrika. En, ofschoon in onzen tijd, nu zelfs het hoofdhaar der weesmeisjes onder de bescherming der publieke opinie staat, zulk eene wijze van koloniseering voorzeker terecht sterke afkeuring zoude vinden, zoo is het niettemin waar, dat door deze versterking van het vrouwelijk element het Hollandsche bloed bij de bewoners der Kaapkolonie, toen zich daaronder ook ongehuwde vreemdelingen mengden, veel beter bewaard is gebleven, dan anders het geval zoude zijn geweest.

Had ik de eer den heer Pretorius hier onder mijne toehoorders te zien, dan zoude ik hem toeroepen: „Doe U

zelve en velen uwer landgenooten, die uitheemsche geslachtsnamen dragen, geen onrecht aan Al is een voorvader van U eenmaal uit Saksenland gekomen, uit een land, waar, in dien tijd en nog meer dan een eeuw later, de boerenbevolking uit lijfeigenen bestond, die niet veel anders dan slaven hunner adellijke landheeren waren, Gij zelf hebt goed Hollandsch bloed in de aderen; Gij en de groote meerderheid uwer landgenooten hebt de eer — versta mij wel, de eer, — aitestammen van de Hollandsche mannen en vrouwen der zeventiende eeuw, van een volk, dat toen meer dan een halve eeuw lang de hoogste plaats onder alle beschaafde natiën innam, dat, hoewel klein in aantal, eerst het machtige Spanje, later het met Engeland verbonden Frankrijk in den oorlog overwon; — welks vloot de Theems opzeilde, Londen deed sidderen, zoodat de schrik het trotsche Engeland om het lijf sloeg en zijn koning om vrede smeekte; — van het volk, welks vorstenhuis later aan Engeland een koning schonk; — welks staatslieden, geleerden, natuur- en geneeskundigen, bouwkunstenaars en schilders door geheel Europa beroemd waren en wier nagedachtenis nu nog in hooge eere wordt gehouden; — van het volk, welks koopvaarders en oorlogschepen de zeeën bedekten, — welks vlag overal eerbied afdwong, en dat naar alle oorden der wereld, naar Noord- en naar Zuid-Amerika, naar Oost- en naar West-Indië zijne vertakkingen uitzond. Ook Gij, Transvalers, zijt de uitspruitsels van een dezer vertakkingen, en dat Gij het zijt, dat Gij, met het bloed en de taal, al is deze eenigszins verminkt en verbasterd, ook de kenmerkende eigenschappen uwer oud-Hollandsche voorouders hebt geërfd, hun ontembare vrijheidszucht, hun vastberadenheid in de ure des gevaars, hun vast vertrouwen op een rechtvaardigen God, dat hebt Gij door uw gedrag in de jongst verloopende maanden ten volle bewezen.”

Ziedaar wat ik, nu wij op het punt staan, door oprichting van een Nederlandsch- Zuid-Afrikaansche Vereeniging, de banden van stamverwantschap weder nauwer toe te halen, aan onze oud-Hollandsche broeders aan gene zijde des evenaars,

uit de verte toeroep, daarbij vertrouwende, dat die woorden ook hen eerlang bereiken zullen.

Wat ons aangaat, Mijne heeren, — ik veroorloof mij hier ook uit uwen naam en dien van alle toekomstige leden der Vereeniging te spreken — wij verlangen niets anders dan de plichten, die de bloedverwantschap oplegt, getrouw te vervullen, ook thans, nu het door de Transvaalbeweging opgewekte streven van zijn zuiver idealistisch standpunt overgaat op praktisch terrein.

Wij zullen niet de belangen van oud-Nederland, maar die van zijne in Afrika wonende zonen op den voorgrond plaatsen. Wij zullen toonen hun vertrouwen in onze eerlijkheid, recht-schapenheid en goeden wil waardig te zijn, en zoo trachten mede te werken tot bevordering van het geluk, de eendracht en de vreedzame ontwikkeling en aaneensluiting der geheele blanke bevolking van Zuid-Afrika, waarvan de bestanddeelen bestemd zijn eenmaal tot een groot volk samen te smelten, dat de drager en voortplanter der Europeesche beschaving zal zijn.

Zoo blijve in de nieuwe phase, waarin de Transvaalbeweging thans treedt, nog de richting naar een ideaal doel, die haar van den beginne af gekenmerkt heeft, bewaard en bestendig, en levere de Vereeniging, die wij op het punt staan te vestigen, het bewijs, dat ook in onzen tijd, te midden van den niet te ontwijken strijd des levens, — wat pessimisten en materialisten ook beweren mogen, — „het goede macht heeft.”

